

BICIE (122) sb n

-é (5), -e (2); -é *OpecŻyw, GórnTroas* (2); -é : -e *SarnStat* (2:2)

sg N bicie (19). ◇ G bicia (37). ◇ D biciu (4). ◇ A bicié (29). ◇ I biciem (14), bicim (6); -em *OpecŻyw, LibMal, BibRadz, Mącz* (2), *GórnDworz, HistRzym, ModrzBaz, SkarŻyw* (2), *GórnTroas, WujNT*; -im *BierEz* (2), *BielKron, KwiatKsiąż*; -em : -im *GliczKsiąż* (2:2); -em (4), -(e)m (10). ◇ L biciu (7). ◇ pl N bicia (3). ◇ A bicia (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Uderzanie, chłosta, zadawanie razów; verberatio BartBydg, Calep, Cn; verbera Mącz; plaga, verber Cn* (89) : Xántus o to nań gniewien był/ A bićim mu ciężkim groził. *BierEz* E2; Rzekł mu pies krzywdę mi działafz/ Przyczyny mię bicia niemałz. *BierEz* N2, A3v, E4v, N3 [2 r.]; Szukám matki bożé/ a nienayduię iedno fliny/ bicia/ a rany/ bos sie wślytka w to obrocila. *OpecŻyw* 146, 107v, *ZapWar* 1523 nr 2326, 1549 nr 2677; *BartBydg* 25b, *TarDuch* C3, D4v; *FalZioł* IV 4b; *BielŻyw* 46; *ComCrac* 20, 20v; *LibMal* 1543/76v; *Diar* 71; Włałne karánye oycowi/ bićim lekkim á myernem hámovác lyná *GliczKsiąż* G4; *GroicPorz* f3v; *RejWiz* 101 v; áby nie była gániona pošlugá náłlá/ ále we wślytkich rzeczach zálecaymy sie ták iáko fludzy Boży/ w wielkiew ćierpliwości/ w wćifkach/ w potrzebach/ w wćiążeniu/ w biciu/ w ćiemnicach/ w różnicach/ w robotowaniu *Leop* 2. *Cor* 6/5, 4. *Esdr* 15/53; *BibRadz* II 103a marg; *BielKron* 318v, 455v; *KwiatKsiąż* B2v; *Contumaces boves*, Woły ktore sie záłtáwiáya/ zácináya á niedbayá nic ná bicie. *Mącz* 64b; *Suggillo* [...] id est, percussu carnem maculo, Dęgi wyćinam/ od bicia á zwłałzczá pogębkowaniá síną twarz czynię. *Mącz* 427d; *Manibus temperare*, Powściágnąc sie od bicia. *Mącz* 443a, 32a, 98b [2 r.], 125a, 129c, 196a, 427d, 492d; *GórnDworz* Aa3, Bbv; *BiałKat* 26; *BudBib Ier* 6/7; Ale co one máia do bicia/ do ran/ do ochromienia/ do zámordowaniá ktoregoś sie ty dopuścił? *ModrzBaz* 85; *SkarJedn* [d9]v; iłz [dzieci] nie tylko írogościá y biciem/ ále ludzkościá/ miłościá/ y łáłkáwościá ku dobremu wiedzenu być [...] máia. *SkarŻyw* 334, 75, 151, 179, 206, 207 [2 r.] (12); *CzechEp* 92; *ReszPrz* 25; *ReszList* 150; *Flagriones* – Niewolnik podlegli bicziu. *Calep* 422a, 1111b [2 r.], 1112a; *GórnTroas* 12, 42, 43; *LatHar* 291; Izali pilności páłterśkiey nie należy/ błędne owce/ iełli sie íprzećiwiaia/ ítráchem biczow ábo też y biciem y boleściá przywiesć do owczárnie Páńłkiey? *WujNT* 435; *SarnStat* 215, 623, 1173.

bicie czym (2): y przed nimi odnieść nátrzáłanie/ pošzyikowanie/ policzkwanie/ biczowanie/ trzcina bicia *LatHar* 277, 318.

W charakterystycznych połączeniach: bicie ciężkie, okrutne, srogie.

Zwrot: »karać, karany biciem« [szyk zmienny] (4): Ocyec áłbo mátká nyechay wćiwywe karze/ áłbo biciem áłbo flowy w domu íwym *GliczKsiąż* G4v, G4; *BibRadz Lev* 19/20; Ktorzi/ iełliby máiętności niemieli/ nięch będą karáni więżeniem/ biciem/ y infzym záslużonym karaniem. *ModrzBaz* 96v.

Szeregi: »groźba i bicie« (3): á drudzy dáreczkámi y łagodnośćiami máia być prziwabiáni: á drudzy groźbami y bićim máia być przimufzáni. *KwiatKsiąż* E4v, B2v; *HistRzym* 72.

»karanie a (i) bicie« (2): tym ípořobem też s karánim á z biciem rodzicy nye máya ná kořdym mieyfcu wylátác/ ále domá ofobliwywe/ gdzyeby nikt áni widzyeć áni flýłfeć mogł. *GliczKsiąż* G4v, G4.

»mord, bicie; bicie, mord« (1 : 1): byle to było bes mordu/ bićia/ krwie rozlania/ zaiątrzenia/ y po^mity cieiefney *CzechRozm* 245; *CzechEp* 44.

»plaga, bicie«: Plagium to názwano/ od Plagi od bićia *KlonWor* 31.

»razy i bicie«: A zátym wnet od około ftoiących były fłyżáne gwałtownych rázow ý bicia trzafki *StryjKron* 350.

»bicie i rozgi«: A on iufz nie tylko vpominánie/ ále y bićie/ y rozgi mile od niego przyimował *SkarŻyw* 333.

W przén (1) : W głódzie/ broní od śmierći/ od mieczá ná woynie/ Od bićia vlt wżetecznych/ dobrym vczći hoynie. *GrabowSet* K4.

2. Bitwa, zabijanie na wojnie (10) : iutro ie tobie dam na bicie/ wozy ich popaliłz *BielKron* 48; Tymze też obyczáiem y zwyczáie bićia odmieniaią fie. Abowiem piérwéy [...] ná Woźiech Xiążéta [...] zwykli byli walczáć. *KwiatKsiąż* O2, O2; *KmitaSpit* C2v.

bicie kogo (3): Spolne bićie Tátárow. *BielKron* 385v marg; *BudBib* 3.Reg 11/15; *CzechRozm* 234.

a. Pojedynekowanie się; certamen Modrz (2) : Ofobnego bićia żądáli Krol Fráncułki s Cefarzem. *BielKron* 472; *ModrzBaz* 63.

b. Walka w turniejach lub igrzyskach (1) : Missus [...] Immissionem ferarum aut gladiatorum in arenas significat [...] Germanice, Die herfurlaffung der tieren oder feuchteren zu einem fchauwřpyl – Spufszczenie do bicia we grach. *Calep* 666b.

3. Zarzynanie [czego] (1) : iż tu Pan/ odmieniájąc ofiárę zakonu ftárego w ofiárę nowego/ miáfto bićia bydłá/ łam siebie rofkazał ofiárowáć. *WujNT* 287.

4. Uderzanie, tłuczenie; percussus, planctus Mącz, Cn; pulsatio, quassus Mącz; percussio, plangor, pulsus Cn (12) : Pulsatio scutorum, Tárcti yedná o drugá ftołowánie bicie. *Mącz* 287a; Pulsatio, Bicie/ Stós/ Kołátánie/ Zwonienie *Mącz* 287a, 302d, 339a, c; *GórnTroas* 13.

Wyrażenia: »bicie w bębny«: á wten czás záczęto. *Te deum laudamus*, z bićim w bębny y z trąbieniem, *BielKron* 330v.

»czołem bicie« = *kłanianie się* (2): *MetrKor* 46/117v; było to s podziwieniem pořłow/ gdyż oni niewidáli tego czołem bićia do łámej źiemie nigdy. *BielKron* 435.

»bicie piersi« (*oznaka skruchy*) (2): Coć to iáwnie známionowáło bicie piersi fwoich tego nędznego iáwnogrzelznika vpádłego. *RejPos* 202v; *GórnTroas* 31.

a. Pulsowanie; pulsus Cn (1) :

Wyrażenie: »bicie żyły«: Abowiem iedno známię dobre/ iáko iefth bićie żyły ferdeczney mocne/ álbo łátwie oddychánie *SienLek* 21v.

5. Odciskanie, kucie, wytlaczanie (10) : y iemu niech będzie płácono po czwórzy grzywny ná tydzień: którą płácá z tego puřłotóego/ które przyrařta w bićiu *SarnStat* 340.

Wyrażenia: »bicie mińce, monety; minice bicie« (6 : 1): Monetales triumviri, Vrządnicy nád biciem mińce. *Mącz* 231b, 253d; *GórnRozm* L; Iefli kogo obwinią o bićie monety. *SarnStat* 407, 340, 926, 1119.

»bicie oleju« (2): Solea item, Nieyákie naczynie álbo przypráwá ku bićiu oleju należąca. *Mącz* 398d, 467c.

Synonimy: **1.** biczowanie, chlustanie, chłosta, chostanie, cięga, plaga, raz; **2.** bitwa, boj, bojowanie, walczenie, zabijanie; **3.** rzezanie; **4.** tłuczenie, stos, stosowanie, uderzenie; **a.** chwianie, puls.

Cf **BIC**

HG